

hyväksymispäivä arvosana

arvostelija

COBOL ja Python: Tyypitys ja laskennan kapselointi

Erkki Heino, Tero Huomo, Eeva Terkki

Helsinki 12.2.2013

HELSINGIN YLIOPISTO

Tietojenkäsittelytieteen laitos

Sisältö

1	Tyypijärjestelmät	1
1.1	COBOL	1
1.1.1	Tyypitys	1
1.2	Python	1
1.2.1	Alkeis- ja perustyytit	1
1.2.2	Tyypitys	2
2	Laskennan kapselointi	4
2.1	COBOL	4
2.2	Python	4
3	Etuja ja haittoja	6
	Lähteet	7

1 Tyyppijärjestelmät

1.1 COBOL

Kielen eri toteutuksille yhtenäisten perustyyppien lisäksi COBOLin kääntäjien toteuttajat ja levittäjät tarjoavat usein lisää valmiita perustyypppejä [Wik13a]. Suurin osa tarjoaa esimerkiksi osoittimet ja bittikentät (bit field).

1.1.1 Tyypitys

COBOLin tyypityksestä on ristiriitaisia käsityksiä. Wikipedian [Wik13a] mukaan COBOL on vahvasti ja staattisesti tyypitetty kieli. Michael Coughlanin COBOL Tutorial [Cou99a] kuitenkin väittää, ettei kääntäjä tee tyypitarkistuksia, ja COBOL olisi heikosti tyypitetty. Coughlanin mukaan esimerkiksi ei-numeerinen arvo on mahdollista sijoittaa numeerista tietoa sisältävään muuttujaan. Kun väärää tietotyyppiä sisältävällä muuttujalla yritetään tehdä laskutoimituksia, COBOL-ohjelma kaatuu suoritusaikaiseen virheeseen.

Vuonna 2002 julkaistu Object Oriented COBOL sisältää sekä vahvan että heikon tyypityksen piirteitä [AC96].

1.2 Python

1.2.1 Alkeis- ja perustyytit

Pythonissa ei ole erikseen alkeistyypppejä, vaan Pythonissa kaikki on ilmaistu olioina tai olioiden välisinä suhteina [Pyt13a]. Jokaisella oliolla on *identiteetti* (identity), tyyppi ja arvo. Identiteetti on olion luonnin jälkeen muuttumaton. Identiteettiä voidaan ajatella olion osoitteena muistissa. Myös olion tyyppi on muuttumaton. Tietyissä kontrolloiduissa tilanteissa tyyppiä on mahdollista muuttaa, mutta usein tyyppimuunnoksilla voi olla odottamattomia seurauksia.

Kun kaikki on ilmaistu olioina, Pythonissa myös esimerkiksi None on olio. None on vastaavuus Java-kielen null-arvolle. Toisin kuin Pythonin None, Javan null ei kuitenkaan ole olio, eikä sillä ole tyyppiä.

Kielessä on valmiina useita kymmeniä sisäänrakennettuja tyypppejä, jotka on lueteltu Pythonin tyyppihierarkiassa [Pyt13a]. Valmiita numeerisia tyypppejä ovat esimerkiksi totuusarvot, kompleksiluvut, kokonaisluvut ja reaalityluvut. Pythonin versiossa 2

kokonaislukuja kuvaavat kiinteän mittainen `int` ja rajattoman pituisen kokonaisluvun mahdollistava `long`. Pythonin versiossa 3 ei enää ole kiinteän pituisia kokonaislukuja lainkaan, vaan ainoastaan `long` [Pyt13b]. Reaalilukujen ja kompleksilukujen arvoalueet voivat riippua käytettävästä konearkkitehtuurista, virtuaalimuistin määrästä sekä kääntäjän asetuksista. Pythonissa ei ole valmiina olemassa erillistä `character`-tyyppiä, vaan yksittäiset merkit ovat merkkijonoja. Erilaiset laajennusmoduulit lisäävät tyyppejä Javan kirjastojen tapaan.

1.2.2 Tyypitys

Python on vahvasti tyypitetty kieli [Stat09]. Tietyn tyyppiselle muuttujalle ei voida tehdä toisen tyyppin operaatioita ennen eksplisiittistä tyyppimuunnosta.

```
a = 5
b = "9"
c = a + int(b)
```

Esimerkissä `b` sisältää merkkijonon `"9"`, mutta yhteenlaskussa merkkijonosta jäsenetään kokonaisluku. Jos kokonaislukujäsennyksen jättää tekemättä, antaa ohjelma kyseisellä rivillä poikkeuksen.

Suoritusaikana muuttujan tyyppi ei ole sidottu, vaan muuttujaan voi dynaamisesti sitoa eri vaiheessa eri tyyppisiä olioita. Seuraavassa esimerkissä muuttuja `a` saa ensin kokonaislukuarvon 5. Sen jälkeen muuttujan `a` arvoksi muutetaan merkkijono `"Hei"`.

```
a = 5
a = "Hei"
```

Pythonissa käytetään lisäksi *duck typing* -ohjelmointiparadigmaa [Wik13b]. Olioiden tyyppiä tärkeämpää ovat niiden toteuttamat ominaisuudet ja metodit. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että funktioiden parametreina annettujen olioiden tyyppiä ei tarkisteta suoritettavassa funktiossa. Jos parametrina ollut olio ei toteuta funktion parametrilta kutsuttavia metodeja, funktio signaloi suoritusaikaisen virhetilan-

teen.

```
class Ankka:
    def vaaku(self):
        print("Vaaaak!")
    def ui(self):
        print("Ankka pysyy pinnalla.")

class Ihminen:
    def vaaku(self):
        print("Ihminen imitoi ankkaa.")
    def ui(self):
        print("Ihminen uppoaa.")
    def name(self):
        print("Arto Wikla")

def ankkalampi(ankka):
    ankka.vaaku()
    ankka.ui()

aku = Ankka()
arto = Ihminen()
ankkalampi(aku)
ankkalampi(arto)
```

Esimerkissä määritellään kaksi luokkaa, **Ankka** ja **Ihminen** sekä funktio **ankkalampi**. Funktio ei välitä siitä, onko sen parametrin tyyppinä **Ankka**, vaan sitä voi kutsua myös luokan **Ihminen** ilmentymällä, sillä luokassa toteutetaan funktion vaatimat metodit. Javassa samantapainen käyttäytyminen toteutettaisiin perinnän tai rajapintojen avulla.

Duck typingin lisäksi Pythonissa käytetään tyyppipäätelyä ennen versiota 3 [Py13a]. Tyyppipäätelyn säännöt vaihtelevat Pythonin varhaisempien versioiden välillä suu-
resti, jonka vuoksi ohjelmointikielen referenssi ei tarjoa tarkkaa tyyppipäätelysään-
nöstöä, vaan ainoastaan epävirallisia ohjenuoria. Pythonin versiosta 3 tyyppipäät-
tely on kokonaan karsittu.

järjestyksessä.

Seuraavan funktion parametreista kahdella on oletusarvo ja yhdellä ei:

```
def tervehdi(nimi, tervehdys="Hei", viesti=None):  
    print tervehdys, nimi  
    if viesti:  
        print viesti
```

Funktiota `tervehdi` kutsuttaessa vain yksi argumentti on pakollinen. Funktiokutsut erilaisilla argumenteilla tuottavat seuraavanlaisia tulostuksia:

```
>>> tervehdi("Pekka", "Moi")  
Moi Pekka
```

```
>>> tervehdi("Pekka", viesti="Kvaak kvaak")  
Hei Pekka  
Kvaak kvaak
```

```
>>> tervehdi(viesti="Opettele Pythonia", nimi="Pekka", tervehdys="Terve")  
Terve Pekka  
Opettele Pythonia
```

Suoritusaikaiseen virheeseen johtavia funktiokutsuja puolestaan olisivat esimerkiksi kutsut `tervehdi()`, `tervehdi("Pekka", "Moi", tervehdys="Terve")` sekä `tervehdi(tervehdys="Moi", "Pekka")`.

Suoritusaikaisen virheen sattuessa Python-tulkki nostaa poikkeuksen [Pyt13d]. Poikkeus voidaan nostaa myös ohjelmakoodissa käyttämällä `raise`-lausetta. Poikkeuskäsittelijä määritellään `try...except`-lauseella, joka muistuttaa Javan `try...catch`-rakennetta. Poikkeuskäsittelijällä voi olla useita `except`-haaroja, ja Javan tavoin tilanteeseen sopiva haara valitaan poikkeuksen luokan mukaan.

Pythonissa on tuki rinnakkaiselle ohjelmoinnille. Kielen `threading`-kirjasto tarjoaa tähän esimerkiksi säikeet, lukot ja semaforit. `Queue`-moduuli tarjoaa turvallisen tavan säikeiden käsittelyyn.

3 Etuja ja haittoja

Pythonissa laajasti hyödynnetty duck typing mahdollistaa samojen funktioiden käyttämisen useille olioille ilman rajapintoja ja perintää. Tyyppitarkistusten puutteessa duck typing kuitenkin turvautuu siihen, että sitä hyödyntävät funktiot ja ohjelmakoodi on luotettavasti dokumentoitu ja testattu. Esimerkiksi Javan rajapinnat ja perintä toimivat osaltaan selkeytyksenä ja dokumentaationa sille, mitä eri metodit vaativat parametreiltaan.

Lähteet

- AC96 Arranga, E. C. ja Coyle, F. P., Object-oriented cobol.
- Cou99a Cobol tutorial: Selection, <http://www.csis.ul.ie/cobol/course/DataDeclaration.htm>. [12.2.2013].
- Wik13b Duck typing, http://en.wikipedia.org/wiki/Duck_typing. [11.2.2013].
- Pyt13d Python language reference – execution model, <http://docs.python.org/2/reference/executionmodel.html#exceptions>. [12.2.2013].
- Pyt13c Glossary, <http://docs.python.org/2/glossary.html>. [12.2.2013].
- Pyt13a Python v2.7.3 documentation language reference - data model, <http://docs.python.org/2/reference/datamodel.html>. [12.2.2013].
- Pyt13b Python v3.3 documentation language reference - data model, <http://docs.python.org/3.3/reference/datamodel.html>. [12.2.2013].
- Stat09 Static vs. dynamic typing of programming languages, <http://pythonconquerstheuniverse.wordpress.com/2009/10/03/static-vs-dynamic-typing-of-programming-languages/>, 2009. [11.2.2013].
- Wik13a Cobol, <http://en.wikipedia.org/wiki/COBOL>. [11.2.2013].